

**การท่องเที่ยวเรือยอชท์
กับการแข่งขันทรัพยากรส่วนรวม
ในอ่าวพังงา**

**The Yacht Tourism and the Competition
of Common-Pool Resource
in Phang-Nga Bay**

**พิเชษฐ์ ปานดำ
Pichet Pandam**

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

การท่องเที่ยวเรือยอชท์ กับการแข่งขันกีฬาการสวนรวม ในอ่าวพังงา¹

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สนใจว่า การท่องเที่ยวเรือยอชท์ที่ขยายตัวอย่างมากในอ่าวพังงาได้แย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมอะไรไปจากการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของชาวบ้านมีกระบวนการอย่างไร ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านเป็นอย่างไร ชาวบ้านตอบสนองต่อการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าวอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเรือยอชท์ได้เข้ามาแย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมที่ชาวบ้านใช้ในการทำประมงในหลายลักษณะจากการสร้างท่าเรือยอชท์ การดำเนินธุรกิจต่อเนื่องจากท่าเรือ และการ

¹ สรุปจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “การท่องเที่ยวเรือยอชท์กับการแย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมในอ่าวพังงา” เสนอต่อหลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา) สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ดำเนินกิจกรรมการฟ้องเที่ยว การแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรประมงและทรัพยากรอื่นที่ต้องพึ่งพาในการทำประมงได้น้อยลงและบางครั้งเครื่องมือถูกทำลายโดยเรือยอชต์ด้วย แต่ที่การฟ้องเที่ยวเรือยอชต์สามารถดำเนินการได้ทั้งที่สร้างผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างมาก เพราะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล จากทางราชการ และจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นธุรกิจที่จะก่อให้เกิดความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีช่องว่างทางกฎหมายให้เจ้าของโครงการฉกฉวยไปสร้างประโยชน์ได้ โดยการสนับสนุนของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็พยายามที่จะเคลื่อนไหว เพื่อตอบสนองต่อการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าว แต่ว่าการฟ้องเที่ยวเรือยอชต์ก็มีลักษณะเฉพาะที่ทำให้การตอบสนองของชาวบ้านมีความซับซ้อน กล่าวคือ การฟ้องเที่ยวเรือยอชต์มีผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่คนในท้องถิ่นอย่างมาก และกลุ่มคนที่เรียกว่านักฟ้องเที่ยวเรือยอชต์เป็นกลุ่มคนที่มีความคิดไปในแนวที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ธุรกิจเกี่ยวกับฟ้องเที่ยวเรือยอชต์จึงพยายามไม่ให้เรื่องราวของตนกลายเป็นประเด็นทางสังคม ความต้องการที่จะสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงช่วยเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านต่อรองได้มาก ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่ได้ตอบสนองแบบคัดค้านอย่างสุดซึ้ง แต่เมื่อคัดค้านการเกิดขึ้นไม่สำเร็จก็มุ่งไปที่การต่อรองเพื่อจำกัดเขตการขยายตัวและการเกิดผลกระทบ และที่สำคัญคือการแบ่งปันผลประโยชน์จากการฟ้องเที่ยวเรือยอชต์ โดยชาวบ้านที่ต่อรองนี้จะมีหลายกลุ่มแตกต่างกันไป

คำสำคัญ : การฟ้องเที่ยวเรือยอชต์ การแย่งชิงทรัพยากรส่วนรวม การตอบสนอง

Abstract

This thesis is interested in yacht tourism which enormously expanded in Phang-Nga Bay and the responses from local communities. The study has been focused on the competition, the accession and usage of Common-Pool resources, as well as the process, the over-all impacts and the responses of the local villagers who affected by yacht tourism.

The study found out that yacht tourism has invasively occupied local resources whereas the villagers use as their communal areas for fishery in many aspects, i.e. construction of marina, activity of continuing business of yacht marina and tourism. By these results, the local fisher-folks were gradually losing access to their fishing grounds and other related resources. Sometimes, even their fishing gears had been destroyed by yachts. Even it obviously caused many negative impacts on local communities, but yacht tourism has been supported by the government, the state authorities and local administration organizations since it could enhance local economy growth. Meanwhile there are many loop-holes in legal system related to yacht tourism business that the project investors can take more advantage with the support from all parties mentioned above. In response to the Common-Pool resources competition affected by yacht tourism, the

affected villagers try to react in their own ways. However yacht tourism has its special characteristics that could initiate complex inter-actions within local communities; i.e. yacht tourism business can bring the huge economic benefits to local communities and most of yacht tourist groups tend to be the people with ecological concerns. Therefore, the owners of yacht tourism business tried not to blow up any social conflicts with local communities in order to keep their good images. By this reason, the villagers could get more opportunity to negotiate with yacht tourism business. From this study, the reaction of the local people responded to yacht tourism business is not only their total objection. In case, when they learned that the objection is quite impossible, the negotiation to limit an expansion of affected areas in their communities will be prioritized while the most important aspect is the negotiation floor is how to make benefit sharing among different groups of villagers.

Keywords : The Yacht Tourism, The Competition of Common-Pool Resource, response

บทนำ

แต่เดิมคนทั่วไปจะรู้จักจังหวัดภูเก็ตในฐานะที่เป็นแหล่งดีบุกอันดับต้น ๆ ของโลก และดีบุกเป็นสินค้าออกอันดับต้น ๆ ของไทย ต่อมาดีบุกก็ถูกขุดจนหมด ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่นำดีบุก

เข้า แต่ภูเก็ตก็ไม่ได้ลดความสำคัญลงทั้งในแง่เป็นพื้นที่ที่คนรู้จักอย่างมากและพื้นที่ทางเศรษฐกิจของประเทศ เพราะภูเก็ตมั่งคั่งไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว และภูเก็ตได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว จนปัจจุบันภูเก็ตติดอันดับเมืองการท่องเที่ยวของโลก

ภูเก็ตเริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่การทำเหมืองแร่ดีบุกสู่พื้นที่การท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 โดยมีทั้งการศึกษาวิจัย การวางแผนและการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าประชาชนในพื้นที่ภูเก็ตเองก็ยินยอมพร้อมใจและเห็นด้วยกับการพัฒนาหรือขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภูเก็ตไปกับการท่องเที่ยว ดังเช่นการลุกขึ้นคัดค้านและประท้วงเรือขุดแร่บริเวณอ่าวป่าตอง เมื่อปี พ.ศ. 2529 และการลุกฮือขึ้นประท้วงและเผาโรงงานแทนทาลัม ในปี พ.ศ. 2529 เหตุผลสำคัญของการคัดค้านคือกลัวกระทบต่อการท่องเที่ยว

ด้วยสาเหตุดังกล่าว ทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตเดินทางไปอย่างรวดเร็ว ประมาณกลางทศวรรษ 2530 จำนวนนักท่องเที่ยวในภูเก็ตเพิ่มขึ้นเป็น 1.3 ล้านคนต่อปี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นอกจากสร้างแรงจูงใจให้แก่กลุ่มทุนเหมืองแร่เดิมซึ่งเป็นทุนในท้องถิ่นแล้ว ยังได้สร้างแรงจูงใจให้นักลงทุนจากส่วนกลางและนักลงทุนรายใหม่ ๆ เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติได้เข้ามาร่วมลงทุนกับคนไทยในกิจกรรมโรงแรมหลายแห่ง และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ก็ได้เข้ามาตั้งโรงแรมห้าดาวที่มีสาขาอยู่ทั่วไปในโลก

ภูเก็ตได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวทางน้ำ โดยภูเก็ตมีลักษณะเป็นเกาะ ส่วนหนึ่งติดกับทะเลนอก อีกส่วนหนึ่งติดกับ

อ่าวพังงา อ่าวพังงาเป็นอ่าวขนาดใหญ่ อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร มีชุมชนเกิดขึ้นตามบริเวณชายฝั่งอ่าวเพื่อพึ่งพาทรัพยากรในอ่าวมานานแล้ว แต่ที่สำคัญคือในอ่าวพังงามีแหล่งทรัพยากรที่สวยงาม และกลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนั้นการท่องเที่ยวที่เติบโตที่ภูเก็ตรวมถึงอ่าวพังงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวตลอดมา ในขณะที่เดียวกันก็อาศัยทรัพยากรจากอ่าวพังงา โดยเฉพาะสัตว์น้ำ สำหรับตอบสนองความต้องการด้านอาหารที่เติบโตขึ้นอย่างมากจากการท่องเที่ยว

จากการมีอ่าวพังงาไว้รองรับการท่องเที่ยวนี้ทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวลักษณะหนึ่งขึ้นมา และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ติดอันดับโลก ในขณะที่ในประเทศไทยไม่มีแหล่งไหนสามารถจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้ขึ้นมาได้ การท่องเที่ยวประเภทนี้เรียกกันง่ายๆ ว่า “การท่องเที่ยวเรือยอชท์”

เรือยอชท์ หมายถึงเรือสำหรับการท่องเที่ยวชมความงดงามในทะเล แบ่งเป็น 3 ประเภทตามขนาดของเรือ ได้แก่ เรือที่ใช้ใบ (sailing yacht) ซึ่งเป็นเรือที่มีขนาดเล็กมีขนาดไม่เกิน 7 เมตร เรือที่ใช้เครื่องยนต์ (moter yacht) ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นมา และเรือยอชท์ขนาดใหญ่ (super yacht / luxury yacht หรือ large yacht) ที่มีขนาดตั้งแต่ 24 เมตรเป็นต้นไปจนถึงเกือบ 200 เมตร ราคาเรือยอชท์เริ่มต้นตั้งแต่ 50 ล้านบาท จนถึงมากกว่าหมื่นล้านบาท² ก่อนกลาง

² เรือยอชท์ลำที่ใหญ่ที่สุดในโลกปัจจุบันชื่อ Eclipse เป็นของนักธุรกิจชาวรัสเซีย ชื่อ โรมัน อับราโมวิช (Roman Abramovich) มีขนาดความยาว 174 เมตร สูง 6 ชั้น ขึ้นศาลฟ้ารองรับการจอดเฮลิคอปเตอร์ได้ 2 ลำ มีห้องพัก 24 ห้อง 2 สระว่ายน้ำ และห้องศิลปะ หอรับประทานอาหาร ห้องแสดงงานศิลปะ ฯลฯ รองรับสมาชิกได้ 70 คน สร้างเสร็จเมื่อปีคริสตศักราช 2009 ราคาประมาณ 1,120 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 33,600 ล้านบาท (http://en.wikipedia.org/wiki/Luxury_yacht.)

ทศวรรษ 2520 กิจกรรมของการท่องเที่ยวเรือยอชท์จะดำเนินการใน 2 พื้นที่หลัก ได้แก่ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน(Mediterranean) ในฤดูร้อน เช่น ประเทศฝรั่งเศส อิตาลี โมนาโก ฯลฯและทะเลแคริบเบียน (Caribbean) ในฤดูหนาว³

เรือยอชท์เริ่มเข้ามาในกฎเกิตตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2530 แต่ยังไม่ได้รับความนิยมหรือเป็นกระแสการท่องเที่ยวแต่อย่างใด แต่ว่าก็ค่อย ๆ ขยายตัวมาโดยตลอด แต่ที่มาขยายตัวอย่างมากก็หลังปี 2547 เป็นต้นมา ซึ่งเกิดจากการกระตุ้นการท่องเที่ยวในเชิงอุตสาหกรรมของรัฐบาลหลังจากเกิดสึนามิ และการเติบโตดังกล่าวมุ่งเป้าไปที่อ่าวพังงาอย่างชัดเจนเนื่องจากจะเป็นแหล่งป้องกันภัยที่จะเกิดจากสึนามิได้

การท่องเที่ยวแบบเรือยอชท์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางทะเลที่มุ่งตอบสนองต่อกลุ่มชนชั้นนำหรือมหาเศรษฐีระดับโลก เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถให้มหาเศรษฐีเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่แปลกใหม่และสามารถแสดงตัวตนแบบปัจเจกชนที่ยิ่งใหญ่ เพราะน้อยคนที่จะเข้าถึงการท่องเที่ยวด้วยวิธีนี้ได้ เมื่อนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มาพร้อมกับเงินมหาศาล จึงเป็นเป้าหมายของนักธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศที่จะแสวงหากำไรก้อนใหญ่ เพราะเรือยอชท์ต้องการทำเรือที่ปลอดภัยและการดูแลเรืออย่างดี ในขณะที่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ต้องการเข้าถึงการท่องเที่ยวในลักษณะพิเศษที่มีรสนิยมสูง จึงเกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มทุนเข้าไปสร้างเมืองใหม่เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้สุขสำราญโดยไม่ต้องเดินทางต่อหลังจากขึ้นเรือแล้ว หรือต้องปะปนกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งการมีบ้านส่วนตัวอยู่ใน

³ www.Luxury-yacht.com

พื้นที่ดังกล่าวที่เขาอาจจะกลับมาพักผ่อนเมื่อไรก็ได้ ในต่างประเทศก็เห็นปรากฏการณ์ชัดเจนว่าเมื่อมีการท่องเที่ยวเรื่อยยอชท์เข้าไปถึง ก็เกิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้แบบครบวงจร กล่าวคือมีทั้งการถือครองบ้านพักตากอากาศเป็นส่วนตัว มีสโมสรรวมทั้งการสร้างเป็นชุมชนหรือนิคมของสมาชิกเรื่อยยอชท์โดยเฉพาะ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวกลุ่มเรื่อยยอชท์ยังมีรสนิยมต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป คือชอบที่จะเสพสุขจากความสวยงามหรือบรรยากาศของธรรมชาติ จึงเกิดกลุ่มธุรกิจที่หวังได้ประโยชน์จากการนำพาหรือจัดเตรียมสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติดังกล่าวไว้รับรอง

ภายใต้เงื่อนไขอ่าวพังงาจึงเป็นทำเลทองที่จะรองรับการท่องเที่ยวเรื่อยยอชท์ดังกล่าว ด้วยอ่าวพังงาเป็นทำเลที่พอเหมาะ เพราะเชื่อมโยงเขต 3 จังหวัดเข้าด้วยกัน คือภูเก็ต พังงา กระบี่ ที่ดินบนฝั่งรายรอบอ่าวยังถือครองโดยชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังเป็นที่ดินราคาถูกในสายตาของกลุ่มธุรกิจ จึงคุ้มค่าอย่างมากจะบุกเบิกหากำไร ในขณะที่เป็นพื้นที่ที่มีธรรมชาติสวยงาม และที่สำคัญคือมีความปลอดภัยอย่างมากต่อการจอดเรื่อยยอชท์ ด้วยเหตุนี้ในอ่าวพังงาจึงเกิดท่าเรื่อยยอชท์ขึ้นหลายแห่งทั้งเล็กและใหญ่ เกิดชุมชนหรือนิคมเพื่อความบันเทิงของชาวเรื่อยยอชท์ขึ้นเป็นการเฉพาะ เกิดโครงการสร้างหมู่บ้านที่ทันสมัยและราคาสูงสำหรับให้ชาวเรื่อยยอชท์ซื้อหาเป็นสมบัติส่วนตัว และเกิดบริการการท่องเที่ยวสำหรับชาวเรื่อยยอชท์ขึ้นในอ่าวพังงา

ในขณะที่เรื่อยยอชท์เริ่มขยายตัวเข้าไปในอ่าวพังงานั้นชาวบ้านในชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงายังคงใช้พื้นที่อ่าวพังงาเป็นพื้นที่ทำการประมง โดยยังใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้านเป็นหลัก เช่น อวนลอย อวนถ่วง ลอบ เบ็ด ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวมีประสบการณ์ต่อสู้กับ

การทำประมงพาณิชย์ทั้งการทำอวนรุน อวนลาก และเรือปั่นไฟปลา กระดกมาอย่างยาวนาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตอนที่การท่องเที่ยวเรือยอชท์เริ่มเข้าไปนั้น อ่าวพังงายังคงเป็นฐานทรัพยากรสำคัญที่ชาวบ้านพึ่งพาสำหรับการดำรงชีวิต

การท่องเที่ยวเรือยอชท์จึงเข้าไปใช้ฐานทรัพยากรซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ชาวบ้านในอ่าวพังงาเข้าถึงและใช้ประโยชน์อยู่ เช่น ใช้พื้นที่อ่าวเป็นที่สำหรับสร้างท่าเรือยอชท์ขนาดใหญ่ ใช้พื้นที่ชายฝั่งสำหรับการขึ้นฝั่งและบ้านพักหรือชุมชนของชาวเรือยอชท์ ใช้พื้นที่อ่าวในการวิ่งเรือ ใช้พื้นที่อ่าวสำหรับเสพสุขจากความสวยงามและบรรยากาศของธรรมชาติ โดยการใช้ทรัพยากรของการท่องเที่ยวเรือยอชท์จะมีลักษณะที่ใช้แบบใหญ่โตและเป็นคนละแบบกับของชาวบ้าน ในขณะที่มีศักยภาพในการเข้าถึงสูงกว่าชาวบ้านอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านถูกผลักดันออกจากทรัพยากรส่วนรวมที่เคยเข้าถึงมาแต่เดิม หรือกล่าวว่าเป็นการแย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมไปจากชาวบ้านนั่นเอง

พลวัตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างคล่องตัว เพราะรัฐแทบจะไม่สร้างการกีดกันใดๆ ไว้เลยเนื่องจากรัฐยอมจำนนมาแต่ต้นต่อรายได้ที่จะเข้าประเทศโดยนักท่องเที่ยวมือเติบกลุ่มนี้ ในขณะที่กลไกรัฐในระดับท้องถิ่นก็อยู่ในสภาพที่พิการ เพราะในด้านหนึ่งก็รู้ว่าอำนาจผู้บริหารระดับสูงเปิดไฟเขียวสำหรับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่อีกด้านหนึ่งพลังเงินที่มหาศาลของกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์นั้นยิ่งใหญ่มาก เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เหลือแต่ชาวบ้านที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรในอ่าวพังงาสำหรับการดำรงชีวิตเท่านั้น ที่จะตอบสนองอย่างไรต่อการขยายตัวเข้ามาของการท่องเที่ยวเรือยอชท์ดังกล่าว

การตอบสนองของชาวบ้านต่อกรณีดังกล่าวมีความซับซ้อน เนื่องจากการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ได้เสนอแ่งมุมใหม่ ๆ ที่ทำให้มองได้ว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวได้สร้างประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่น เช่น ทำให้ที่ดินบริเวณชายฝั่งและบนเกาะในอ่าวพังงามีราคาสูงขึ้นอย่างไม่มีโอกาสเป็นไปได้ในสถานการณ์ปกติ และชาวบ้านบางส่วนได้ประโยชน์จากการขายที่ดินราคาสูงดังกล่าว นอกจากนี้การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ยังทำให้เกิดงานภาคบริการขึ้นมาก และงานดังกล่าวรับคนในท้องถิ่นเข้าทำงาน

สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้การตอบสนองของชาวบ้านต่อการเข้ามาและการขยายตัวของการท่องเที่ยวแตกต่างกันไป โดยพบว่ามีทั้งกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์และสนับสนุน กลุ่มที่มุ่งต่อรองเพื่อให้ได้ผลประโยชน์จากกลุ่มนักท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ และกลุ่มที่คัดค้านการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรของการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ดังกล่าว

การขยายตัวของเรื่อยอชท์ ผลกระทบที่เกิดขึ้น และการตอบสนองของชาวบ้านที่กล่าวมานั้นจะเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญอย่างมาก และยังมีรายละเอียดและแ่งมุมที่ซับซ้อนอีกมาก ในขณะที่ยังไม่มีใครเคยศึกษาเรื่องนี้ไว้เลย รวมทั้งยังไม่มีใครหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นพูดคุยกันอย่างจริงจังด้วย จึงสมควรที่จะมีการวิจัยเรื่องนี้เพื่อที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวในเชิงลึกได้

งานวิจัยนี้สนใจปรากฏการณ์ข้างต้นด้วยคำถามว่า การท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ได้แย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมอะไรไปจากการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในอ่าวพังงา มีกระบวนการอย่างไร ส่งผลกระทบอย่างไรต่อชาวบ้าน และชาวบ้านตอบสนองต่อการเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรอย่างไร ทั้งนี้การศึกษาข้อมูลเพื่อตอบคำถามดังกล่าวได้ใช้การศึกษาข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก

พัฒนาการการท่องเที่ยวเรือยอชท์ในอ่าวพังงา

เรือยอชท์ปรากฏตัว ณ บริเวณชายฝั่งภูเก็ตอย่างชัดเจนครั้งแรกในปี 2530 เนื่องจากมีคหบดีในจังหวัดภูเก็ตหลายรายได้ซื้อเรือยอชท์ขนาดเล็กมาใช้ ทั้งเพื่อแสดงรสนิยมที่ทันสมัยของคนมีเงินและเพื่อใช้สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ เจ้าของเรือยอชท์รายหนึ่งต้องลงทุนสร้างท่าเรือไว้ดูแลเรือของตัวเองและเพื่อนๆ ที่มีเรือยอชท์เช่นกัน โดยสร้างเป็นท่าเรือขนาดเล็ก ตั้งอยู่บริเวณปากทางอ่าวพังงาที่จะออกสู่ทะเลใหญ่ ลักษณะของท่าเรือยอชท์ในยุคนี้จึงยังไม่ได้สร้างผลกระทบต่ออ่าวและวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างชัดเจนนัก ประมาณปี 2540 กิจกรรมท่าเรือยอชท์ได้มีการขยายตัวขึ้นมาก เนื่องจากมีเรือยอชท์ชาวต่างชาติเข้ามามาก มีการขยายท่าเรือให้มีมาตรฐานในระดับสากล โดยเกิดท่าเรือแห่งใหม่เพิ่มขึ้นเป็น 5 แห่ง ทั้งหมดนี้อยู่ในอ่าวพังงา เงื่อนไขที่ทำให้กิจกรรมท่าเรือยอชท์ขยายตัวมีหลายประการ ดังนี้

ประการแรก กิจกรรมและธุรกิจการท่องเที่ยวเรือยอชท์ของโลกขยายตัวจากพื้นที่เดิม ได้แก่ แถบทะเลแคริบเบียนและทะเลเมดิเตอร์เรเนียนมาสู่พื้นที่อื่น ๆ ของโลก รวมทั้งทวีปเอเชีย โดยมีประเทศไทยคืออ่าวพังงา เป็นตัวเลือกในอันดับต้น ๆ ของนักลงทุนจากต่างชาติ

ประการที่สอง การเข้ามาลงทุนของกลุ่มทุนโลกที่เลือกภูเก็ตและอ่าวพังงาเป็นพื้นที่ในการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเรือยอชท์และบ้านพักหรูเกิดขึ้นมาก ตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ. 2545 นายกุญ าลาวานี นักธุรกิจเชื้อชาติอินเดียผู้บริหารและก่อตั้งบริษัทโทรศัพท์บิโนโตนได้ลงทุนสร้างท่าเรือยอชท์ขนาดใหญ่ชื่อ “ท่าเรือยอชท์รอยัลภูเก็ตมารีน่า รีสอร์ท แอนด์ สปา” พร้อมธุรกิจต่อเนื่อง เช่นบ้านพักหรูหรือที่เรียกว่า วิลล่า เป็นต้น

ประการที่สาม มาจากการเอื้ออำนวยและส่งเสริมการท่องเที่ยว

เที่ยวเรื่อยอชท์ของรัฐบาลไทย โดยรัฐบาลไทยสมัยนั้นซึ่งอยู่ภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ออกมาตรการในการเชิญชวนและสร้างแรงจูงใจสำหรับการลงทุนในกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ของทุนต่างชาติ โดยมีการแก้ไขกฎหมายและระเบียบกระทรวงการคลัง 2 ฉบับ ได้แก่ประกาศกระทรวงการคลังเรื่องการลดอัตราอากรและการยกเว้นอากรศุลกากร โดยยกเว้นภาษีศุลกากรสำหรับเรื่อยอชท์จากอัตราอากรที่เรียกเก็บเดิมร้อยละ 30 เป็นการยกเว้นแทน และประกาศกระทรวงการคลังเรื่องลดอัตราภาษีสรรพสามิต โดยการปรับลดอัตราภาษีสรรพสามิตสำหรับเรื่อยอชท์และยานน้ำที่ใช้เพื่อความปลอดภัยจากอัตราร้อยละ 5 ลดเหลือร้อยละ 04 และจังหวัดภูเก็ตได้อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวเรื่อยอชท์โดยการจัดทำระบบ One Stop Service เพื่อให้ชาวเรื่อยอชท์สามารถขออนุญาตเข้าเมืองได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

ประการที่สี่ อ่าวพังงาเป็นพื้นที่ที่จะช่วยให้ชาวเรื่อยอชท์รู้สึกปลอดภัยจากพายุขนาดใหญ่ โดยเฉพาะความหว้นวิตกจากสึนามิ ความหว้นวิตกดังกล่าวรวมถึงความหว้นวิตกว่าเรือจะเสียหายและความเป็นอันตรายต่อชีวิต เพราะอ่าวพังงาเป็นทำเลที่จะช่วยป้องกันให้ปลอดภัยจากสึนามิได้ ดังจะเห็นว่าสึนามิขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในปี 2547 นั้น ในพื้นที่อ่าวพังงาได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อย

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ รูปแบบของการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ได้เปลี่ยนไปจากเดิม โดยมีการปรับเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมที่เน้นหนักเพื่อการจอดเรือ การซ่อมบำรุง ไปสู่การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันและเน้นความเป็นส่วนตัวมากขึ้น กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เปลี่ยนจากรูปแบบเดิมที่เป็นแบบท่าเรือทั่วไป(พื้นที่ส่วนรวม) ให้มีลักษณะเป็นเสมือนบ้านของตนเอง (พื้นที่ปัจเจก) ยิ่งขึ้น ที่มีทั้งบ้าน

พักผ่อนที่จอดเรือส่วนตัวที่เจ้าของเรือยอชต์สามารถขับเรือไปจอดหน้าบ้านได้เลย หรือกล่าวได้ว่าเป็นเหมือนบ้านหลังที่สองสำหรับการพักผ่อนหรืออยู่อาศัยในรูปแบบที่เรียกว่าชุมชนเรือยอชต์ (Yachtsmen Community) กลุ่มนักท่องเที่ยวเรือยอชต์มีหลายระดับ แต่กลุ่มหลักจะเป็นกลุ่มมหาเศรษฐีทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนักธุรกิจข้ามชาติ ราชวงศ์ตะวันออกกลาง นักการเมือง ดารา นักกีฬา ซูเปอร์สตาร์ เพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ใช้เป็นที่สมาคม เป็นต้น

การท่องเที่ยวเรือยอชต์กับการแข่งขันทรัพยากรส่วนรวมในอ่าวพังงา

ทรัพยากรในอ่าวพังงาที่การท่องเที่ยวเรือยอชต์ใช้ประโยชน์ล้วนเป็นทรัพยากรส่วนรวม (common-pool resource) ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการทำประมง ซึ่งหมายถึงว่าการท่องเที่ยวเรือยอชต์ต้องแย่งชิงทรัพยากรดังกล่าวจากชาวบ้าน การที่จะเข้าใจกระบวนการแย่งชิงดังกล่าวต้องเข้าใจกระบวนการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรของการท่องเที่ยวเรือยอชต์ว่าได้สิทธิ์ในการเข้าไปใช้ทรัพยากรส่วนรวมดังกล่าวอย่างไร โดยสามารถทำความเข้าใจผ่าน 3 กิจกรรมหลักของการท่องเที่ยวเรือยอชต์ ได้แก่ การสร้างท่าเรือยอชต์ ธุรกิจที่ต่อเนื่องกับท่าเรือยอชต์ และกิจกรรมการการท่องเที่ยวเรือยอชต์ ทั้งนี้งานวิจัยนี้ใช้กรณีท่าเทียบเรือยอชต์อ่าวปอ แกรนด์ มารีน่า จังหวัดภูเก็ตเป็นกรณีศึกษา โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การสร้างท่าเรือยอชต์

ท่าเรือยอชต์เกิดขึ้นหลายแห่งในอ่าวพังงา และกำลังจะเกิดขึ้นอีก ท่าเรือยอชต์นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของธุรกิจการท่องเที่ยว

เรือยอชท์ เพราะจะรับผิดชอบตั้งแต่การจอด การซ่อมบำรุง การดูแล และอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าของเรือยอชท์ จัดการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเรือยอชท์ และทำธุรกิจต่อเนื่องที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าของเรือยอชท์อีกหลายประการ เช่น การสร้างหมู่บ้านสำหรับชาวเรือยอชท์

ท่าเรือยอชท์เป็นท่าเรือขนาดใหญ่ที่สร้างอยู่ในทะเลอ่าวพังงา พื้นที่ทะเลที่สร้างท่าเรือเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์ในการทำประมงและการเดินเรือ ในขณะที่พื้นที่ขึ้นฝั่งและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นบริเวณชายฝั่งก็ล้วนแต่เป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์อยู่เช่นกัน ทั้งการจอดเรือและการขึ้นฝั่ง

ในการสร้างท่าเรือยอชท์นั้นทางเจ้าของโครงการดำเนินการโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย และการได้รับความร่วมมือจากทางราชการและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เนื่องจากโครงการนี้จะมีผลทางเศรษฐกิจสูง และมีผลประโยชน์ให้แก่ผู้ให้ความร่วมมือด้วย ดังนั้นจึงไม่แปลกที่พบว่ากระบวนการที่เจ้าของโครงการดำเนินการจนสามารถสร้างท่าเรือได้จึงประกอบไปด้วยการใช้ฐานข้อมูลเก่าและการสร้างความคลุมเครือของฐานข้อมูลในการจัดทำรายงานผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม การไม่ให้ผู้ชำนาญการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องปะการังเป็นกลไกในการพิจารณาโครงการ การใช้เทคนิคแยกย่อยโครงการขนาดใหญ่หรือโครงการทั้งหมด (ที่มีทั้งท่าเทียบเรือ บ้านพัก สโมสร อยู่ซ่อมเรือ ฯลฯ) ให้เป็นโครงการเล็กๆ หลายโครงการฯ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบจากสาธารณะ และหลีกเลี่ยงการดำเนินการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) และการทำลายสภาพ

พื้นที่ เช่น ทำลายสภาพพื้นที่แนวปะการังให้มีสภาพเป็นพื้นที่ปะการังเสื่อมโทรม เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ทางโครงการสามารถจัดการด้านเอกสารและหลักการให้สอดคล้องกับระเบียบแบบแผนของรัฐได้อย่างไม่ติดขัดแล้ว ทางโครงการยังใช้วิธีชมเชย คุกคามและซื้อแกนนำที่คัดค้านให้มาเป็นพวกและหันมาสนับสนุนโครงการ

2. ธุรกิจที่ต่อเนื่องกับท่าเรือยอชท์

กิจกรรมต่อเนื่องกับท่าเรือยอชท์ที่ใช้เป็นกรณีศึกษาที่ปรากฏชัดเจนขณะนี้คือการสร้างโรงแรมระดับ 5 - 7 ดาว เพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยวเรือยอชท์ ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างโรงแรมหนึ่งที่กำลังขึ้นบนเกาะกลางอ่าวพังงา โรงแรมนี้เริ่มต้นโครงการด้วยการเข้าไปบุกรุกทรัพยากรส่วนรวมได้แก่ การใช้พื้นที่ป่าชายเลนในการสร้างโรงแรมและการเข้าครอบครองพื้นที่ในทะเล เพื่อกันเป็นเขตเล่นน้ำของนักท่องเที่ยว

ทางโรงแรมเริ่มต้นด้วยการพยายามเข้าครอบครองพื้นที่ป่าชายเลน ด้วยการใช้ช่องว่างทางกฎหมายที่ดินและความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยทางโรงแรมได้อ้างหลักฐานที่ดินที่เป็น น.ส.3 เลื่อนแนวเขตที่ดินเข้าไปทับพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนเนื้อที่กว่า 2 ไร่ โดยอ้างว่าที่ดินโดนน้ำกัดเซาะ พร้อมทั้งได้แผ้วถางทำลายและเปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าชายเลนให้เป็นพื้นที่เตียนโล่ง ประกอบกับพื้นที่ป่าชายเลนบนเกาะดังกล่าวอยู่ในเขตป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปี พ.ศ. 2484 (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556) ซึ่งสาระสำคัญระบุว่า หากราษฎรรายใดพิสูจน์ได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ก็สามารถอ้างสิทธิเหนือ

ที่ดินดังกล่าวได้ ก็ยิ่งกลายเป็นเงื่อนไขที่เอื้อให้กระบวนการบุกรุกเพื่อเข้าครอบครองที่ดินส่วนรวมทำได้ง่ายกว่าพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์หรือป่าสงวนแห่งชาติ นอกจากนี้ทางโรงแรมสามารถใช้กลไกประชาคมหมู่บ้านเป็นเครื่องมือ โดยการให้บทบาทและจัดจ้างให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้จัดการโครงการในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้านดังกล่าวช่วยให้เวทีประชุมประจำหมู่บ้านอนุมัติการขอพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อแลกกับการสร้างงานให้คนในท้องถิ่นและการให้ทุนสนับสนุนมัสยิดและโรงเรียน พร้อมทั้งทำบันทึกผลการประชุมและลงลายมือชื่อรับรองผลการอนุมัติไว้เป็นหลักฐาน หลักฐานดังกล่าวถูกนำไปประกอบการออกเอกสารสิทธิที่ดินต่อกรมที่ดิน

ส่วนพื้นที่ทางทะเลนั้นทางโรงแรมเริ่มต้นด้วยการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเช่นกัน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตที่กรมประมงกำหนดให้เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งตามกฎหมายแล้วเอกชนสามารถขออนุญาตจากกรมประมงเพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้ ทางโรงแรมจึงใช้เงื่อนไขดังกล่าวทำเรื่องขออนุญาตเพื่อเลี้ยงหอยมุกในบริเวณทะเลหน้าโรงแรม ทางโรงแรมขออนุญาตประมาณ 50 ไร่ ผลประโยชน์ที่ทางโรงแรมจะได้คือสามารถยึดครองทรัพยากรส่วนรวมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยจ่ายค่าตอบแทนหรือค่าเช่าให้ภาครัฐเป็นเงินเพียงน้อย คือ 4,000 บาทต่อปีหรือเฉลี่ยไร่ละ 80 บาทต่อปีเท่านั้น

ต่อจากนี้ทางโรงแรมสามารถใช้ประเด็นอนุรักษ์เป็นเครื่องมือในการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรของชาวบ้าน โดยเมื่อมีการคัดค้านจากชาวบ้านทางโรงแรมได้เสนอต่อผู้คัดค้านว่าให้ทำโครงการอนุรักษ์แนวปะการังร่วมกัน ซึ่งการเสนอประเด็นดังกล่าวช่วยทำให้ทางโรงแรมเกิดภาพลักษณ์ที่ดีในสาธารณะ ในขณะที่สร้างภาพให้ชาว

บ้านว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่สนใจอนุรักษทรัพยากร

3. กิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเรือยอชท์ในอ่าวพังงาเป็นการท่องเที่ยวแบบล่องเรือไปตามจุดต่าง ๆ ในอ่าว หรือจอดพักตามจุดที่สนใจ เพื่อชื่นชมความงามของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้อ่าวพังงามีฐานทรัพยากรที่มีความสวยงามทั้งถ้ำ ภูเขา เกาะแก่ง แนวปะการัง ตลอดจนบรรยากาศโดยรวมของอ่าวพังงา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่จับสัตว์น้ำและใช้ประโยชน์อื่น ๆ เช่น การจอดเรือของชาวบ้าน ปัจจุบันจำนวนเรือยอชท์และนักท่องเที่ยวเรือยอชท์มีจำนวนมากขึ้น และเรือยอชท์ที่เข้ามาท่องเที่ยวในอ่าวพังงามีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าพื้นที่ทับซ้อนมีมากขึ้นตามไปด้วย พื้นที่ทับซ้อนดังกล่าวสามารถแบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือพื้นที่ทางทะเลและพื้นที่ชายหาด

พื้นที่ในทะเลเป็นพื้นที่ที่เรือยอชท์ใช้ประโยชน์ในการเป็นเส้นทางสัญจรเพื่อท่องเที่ยวและชื่นชมความงามของธรรมชาติในอ่าวพังงา โดยเรือยอชท์จะขับลัดเลาะไปตามท้องทะเลรอบ ๆ อ่าว อาจจะจอดแวะพักตามจุดสนใจ บางครั้งก็มีการทำกิจกรรม เช่น อ่านหนังสือ นั่งพูดคุย และกิจกรรมบันเทิงอื่น ๆ บนเรือยอชท์ระหว่างเรือวิ่งไปด้วย เมื่อจะจอดเพื่อพักแรมค้างคืนก็จะหาพื้นที่ริมเกาะหรือริมชายฝั่งที่สามารถหลบมรสุมและเหมาะสำหรับเป็นพื้นที่ส่วนตัว พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่หลักสำหรับจับสัตว์น้ำของชาวประมง ซึ่งมีทั้งที่ใช้เครื่องมือแบบวางประจำที่ เช่น ลอบ อวนถ่วงปลา เบ็ด และเครื่องมือที่เคลื่อนไปตามกระแสน้ำ เช่น อวนลอยกุ้ง อวนลอยปลา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น พื้นที่วางอวนลอยกุ้ง จะอยู่บริเวณร่องน้ำหลักของอ่าวพังงาหรือ “ร่องกลาง” ส่วนเครื่องมือ ลอบ เบ็ด ก็จะใช้จับสัตว์น้ำใกล้ชายฝั่งหรือ

บริเวณแนวปะการังใกล้เกาะ การเข้าไปใช้พื้นที่ดังกล่าวของเรือยอชท์ จึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำประมงได้เช่นเดิม เช่น เรือยอชท์ที่วิ่งไป จะทำลายเครื่องมือของชาวบ้าน ทั้งโดยตัวเรือและคลื่นที่เกิดจากการวิ่งของเรือ การจอดขวางพื้นที่ที่ชาวบ้านจะลงเครื่องมือ เป็นต้น

ส่วนพื้นที่ชายหาดนั้นจะเป็นพื้นที่ที่มีอ่าวและเพิงถ้ำ ซึ่งกระจายอยู่ตามเกาะเล็ก ๆ ในอ่าวพังงา พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เรือยอชท์ใช้สำหรับจอดและลงไปทำกิจกรรม เช่น การลงไปว่ายน้ำ นอนพักผ่อน บางครั้งก็ถ่ายแบบ ถ่ายภาพยนตร์ ตลอดจนการจัดปาร์ตี้สังสรรค์ การตั้งเต็นท์นอนพักค้างแรม หากเป็นเรือยอชท์ขนาดใหญ่ไม่สามารถนำเรือไปจอดได้ ก็จะลงเรือเร็วขนาดเล็กขึ้นไปเพื่อทำกิจกรรมดังกล่าว ระยะเวลาในการจอดจะมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ถ้านักท่องเที่ยวเรือยอชท์เป็นนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มทัวร์แบบที่ซื้อการท่องเที่ยวแบบวันเดียวจากบริษัททัวร์ ก็จะใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงสำหรับทำกิจกรรมว่ายน้ำ ตกปลาและดำน้ำดูปะการัง แต่ถ้าเป็นเรือยอชท์ส่วนตัวก็จะจอดนานกว่า ส่วนใหญ่จะจอดประมาณ 2-7 วัน แต่อาจมีบางลำที่จอดนานนับเดือน

พื้นที่ดังกล่าวนี้ก็เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชาวบ้านหลายประการ เช่น ใช้ในการพักผ่อนระหว่างที่รอภูและเก็บเครื่องมือประมงใช้เป็นพื้นที่หลบลมและหลบมรสุม ซึ่งบางฤดูกาลลมและมรสุมค่อนข้างแรงและแปรปรวน ใช้เป็นที่พักชั่วคราวของชาวประมงต่างถิ่น เนื่องจากการจับสัตว์น้ำของชาวประมงชายฝั่งอ่าวพังงานั้น ชาวบ้านจะเลือกทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำตามที่ตัวเองถนัด ซึ่งบางช่วงฤดูพื้นที่ที่ต้องการจับสัตว์น้ำอยู่ไกลจากชุมชนตนเอง จึงต้องอพยพชั่วคราวมาค้างแรมตามพื้นที่ชายหาด อ่าว และเพิงถ้ำที่อยู่ใกล้กับแหล่งที่จะจับสัตว์น้ำ การเข้าไปใช้พื้นที่เหล่านี้ของนักท่องเที่ยวก็เท่ากับการไปแย่งชิง

ใช้ทรัพยากรที่ชาวบ้านเคยใช้อยู่อย่างชัดเจน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้าน

1. ผลกระทบจากการสร้างท่าเรือยอชท์

การสร้างท่าเรือยอชท์ซึ่งสร้างในพื้นที่ขนาดใหญ่ในทะเลอ่าวพังงาได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ใช้ทรัพยากรส่วนรวมในพื้นที่ดังกล่าวหลายประการ

ประการแรก ชาวบ้านสูญเสียพื้นที่ทำการประมงและจับสัตว์น้ำ เช่น ในพื้นที่สร้างท่าเทียบเรือยอชท์อ่าวปอ แกรนด์ มาริน่า ซึ่งชาวบ้านเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “แหลมปู” มีระบบนิเวศและฐานทรัพยากรส่วนรวมสำคัญที่ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ และกลุ่มชาวบ้านในชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงาได้พึ่งพิงและใช้ประโยชน์มาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แนวปะการังและแนวกองหินธรรมชาติหรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ตุนกน” พื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ซึ่งจะเห็นได้จากชื่อ “แหลมปู” ซึ่งหมายถึงเป็นพื้นที่ที่มีปูอยู่มาก บริเวณนี้แนวปะการังมีขนาดใหญ่และมีความหลากหลายของสายพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีชายฝั่งดินโคลนซึ่งเป็นพื้นที่กว้างขวาง เป็นพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำริมชายฝั่ง เช่น หอยแครงลิง หอยชักตีน ปลิงทะเล สาหร่ายทะเล พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นจุดสำคัญในจับสัตว์น้ำของกลุ่มประมงชายฝั่ง ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะชาวบ้านจากบ้านบริเวณนี้เท่านั้น แต่รวมถึงหลายชุมชนรอบอ่าวพังงา จากการสำรวจของเครือข่ายชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงาพบว่า มีชุมชนที่มาทำประมงชายฝั่งบริเวณนี้ถึง 47 ชุมชน ไม่ใช่เพียงแค่ชุมชนในเขตจังหวัดภูเก็ตเท่านั้น แต่มาจากจังหวัดพังงาและกระบี่ด้วย และครอบคลุมเครื่องมือประมงถึง 16 ประเภท

ในพื้นที่ดังกล่าวนี้กลุ่มผู้หญิงได้ใช้เป็นแหล่งอาหารของครอบครัว กล่าวคือในช่วงน้ำลดกลุ่มผู้หญิงจะเดินจากหมู่บ้านเพื่อไปเก็บหอย เช่นหอยน้ำพริก หอยติบ หอยแครงลิง หรือหอยขี้ ตลอดจนจันทราหอยทะเล ปลิงทะเล ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารให้กับครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวกัยเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าไปใช้ทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อการดำรงชีพ คนอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่กลุ่มแรงงานต่างชาติ ทั้งชาวพม่า มอญ ลาว ที่มาขายแรงงานในพื้นที่แถบนี้ ทั้งเป็นแรงงานในสวนยางพาราและแรงงานก่อสร้าง ต่างก็พึ่งพิงฐานทรัพยากรชายฝั่งในฐานะแหล่งอาหารหรือแหล่งกับข้าว โดยการสร้างเครื่องมือง่ายๆ ลงไปจับสัตว์น้ำในอ่าว

ประการที่สอง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นอ่าว จึงเป็นพื้นที่ที่ชาวประมงในอ่าวพึ่งพาใช้เป็นแหล่งหลบลม หลบมรสุม ตลอดจนใช้เป็นจุดพักผ่อน พุงหาอาหาร ทานอาหารหรือใช้เป็นจุดพักระหว่างการรอเก็บก๊อวนหรือเครื่องมือประมง การสูญเสียพื้นที่ดังกล่าวคือ การทำให้ชาวประมงต้องมีความเสี่ยงมากยิ่งขึ้นต่อการหลบภัยธรรมชาติและการต้องหาพื้นที่แหล่งใหม่สำหรับใช้เป็นจุดพัก ซึ่งไกลออกไปจากเดิม

ประการที่สาม สูญเสียพื้นที่สัญจรทางน้ำ ทั้งนี้เพราะการสร้างท่าเรือยอชท์ได้ปิดเส้นทางการสัญจรทางน้ำของชาวประมง ทำให้ต้องขับเรืออ้อมเส้นทางที่ไกลออกไปจากเดิม ทำให้ต้นทุนของการทำประมงสูงขึ้นและมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

ประการที่สี่ สูญเสียพื้นที่จอดเรือและจุดเก็บสัตว์น้ำของชาวประมง สูญเสียเส้นทางสัญจรของชุมชนและท่าจอดเรือ เนื่องจากจุดจอดเรือและจุดเก็บสัตว์น้ำหรือซ่อมแซมเครื่องมือประมงต้องหมุนเวียนไปตามฤดูกาล การเกิดขึ้นของท่าเรือยอชท์ได้แย่งชิงพื้นที่

เหล่านี้ส่วนหนึ่งไปจากชาวประมง

2. ผลกระทบจากธุรกิจที่ต่อเนื่องกับท่าเรือยอชท์

กรณีนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพียง 1 กรณี คือธุรกิจโรงแรมบนเกาะกลางอ่าวพังงาแห่งหนึ่งโดยโรงแรมนี้ได้บุกรุกและทำลายพื้นที่ป่าชายเลนและเข้าครอบครองพื้นที่ทางทะเลหน้าโรงแรม

กรณีบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนก่อให้เกิดผลกระทบ 2 ประการ ประการแรก คือผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่เคยพึ่งพิงป่าชายเลนพื้นที่ในลักษณะที่เป็นแหล่งอาหาร เช่น การตกปูดำ หาทอยกัน หอยควาย ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งตัดไม้สำหรับทำเครื่องมือประมง สร้างบ้าน หรือคอกสัตว์เลี้ยง เป็นที่จอดเรือในช่วงฤดูมรสุม การหายไปของป่าชายเลนเท่ากับว่าหลักประกันในการดำรงชีพของชาวบ้านลดลงไปด้วย ประการที่สอง เกิดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นต่อชุมชน เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่สำคัญในการป้องกันความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติได้ โดยเฉพาะการป้องกันลมมรสุมรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดก็คือการป้องกันชุมชนให้รอดพ้นจากภัยคลื่นสึนามิเมื่อปลายปี พ.ศ. 2547

ส่วนกรณีการเข้าครอบครองพื้นที่ทะเลนั้นถึงแม้ว่าทางโรงแรมจะได้รับใบอนุญาตจากทางราชการให้ดำเนินโครงการเลี้ยงหอยมุกในพื้นที่ทะเลหน้าโรงแรม แต่การที่โรงแรมได้รับสัมปทานนั้นได้สร้างความหวุ่นวิตกกังวลให้แก่ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวซึ่งมีทั้งชาวประมงในอ่าวพังงาที่ใช้เป็นพื้นที่จับสัตว์น้ำ ชาวบ้านที่ใช้พื้นที่นี้เพื่อเป็นเส้นทางเรือโดยสารที่วิ่งระหว่างอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงากับจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีคนเดินทางร่วม 2,000 คนต่อวัน นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากท่าเรือในจังหวัดภูเก็ตเพื่อมาท่องเที่ยวในอ่าวพังงาก็จะไม่

สามารถใช้เส้นทางนี้ได้

3. ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวระยะยาว

ผลกระทบกรณีนี้ที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดคือผลกระทบที่เกิดจากพื้นที่ทับซ้อนกันระหว่างการท่องเที่ยวระยะยาวกับพื้นที่ทำประมงของชาวบ้าน ทั้งพื้นที่ในทะเลและพื้นที่ชายหาด

การท่องเที่ยวระยะยาวที่เข้าไปแย่งชิงทรัพยากรในทะเลจากชาวบ้านนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก เกิดผลกระทบจากคลื่น เนื่องจากเรือยอชต์มีขนาดใหญ่ เมื่อเรือยอชต์วิ่งไปในทะเลก็ส่งผลให้เกิดคลื่นขนาดใหญ่ที่กระทบต่อเรือชาวประมงชายฝั่งที่มีขนาดเล็กและกำลังจับสัตว์น้ำอยู่ บ่อยครั้งที่เรือชาวประมงต้องล่มเนื่องจากคลื่นดังกล่าว แม้ชาวบ้านจะทำท่าทางให้สัญญาณแต่เรือยอชต์ก็จะไม่สนใจ เนื่องจากเข้าใจว่าตนเองซื้อบริการแล้ว และทุกครั้งไม่สามารถเอาผิดหรือหาความรับผิดชอบจากเรือยอชต์ได้ เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐาน และไม่สามารถต่อรองกับเจ้าของเรือได้ เพราะไม่รู้ว่าเป็นใคร สื่อสารไม่ได้และไม่เข้าใจ (กรณีเจ้าของเรือเป็นชาวต่างชาติ) และชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปในเขตทำเรือยอชต์ได้เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ประการที่สอง ทำลายเครื่องมือประมงของชาวบ้าน โดยเรือยอชต์ที่วิ่งในทะเลอาจพังงาได้วิ่งเข้ามาในบริเวณทำประมง ใบพัดเรือยอชต์ได้ตัดหรือฟันเครื่องมือประมงของชาวบ้านได้รับความเสียหาย ประการที่สาม จอดขวางเส้นทางการจับสัตว์น้ำของชาวประมง เช่น เครื่องมืออวนลอยกุ้ง หรืออวนลอยปลา ซึ่งต้องลอยไปตามกระแสน้ำ ชาวบ้านจะไม่สามารถใช้เครื่องมือประมงดังกล่าวได้ เพราะเรือจอดขวางอยู่เป็นต้น

ส่วนพื้นที่ชายหาดนั้นชาวประมงจะใช้เป็นพื้นที่สำหรับหลบลม

พักผ่อน และประกอบอาหารระหว่างรอการกู้หรือเก็บเครื่องมือประมง พื้นที่นี้ได้ถูกแย่งชิงเพื่อการทำกิจกรรมของชาวเรือยอชต์ดังกล่าวมาแล้ว ผลกระทบก็เป็นไปอย่างที่ว่าชาวประมงคนหนึ่งเล่าว่า “เราใช้อ่าวเล็กตามเกาะหน้าบ้าน เช่นอ่าวหน้าเกาะพนังก้าง ชายหาดปากคลองอ่าวมะขามบ่าง สำหรับปลดปูม้าที่ติดอวน เพราะถ้าปลดใน(ทะเล)เล เป็นคลื่น ปลดไม่ได้เวียนหัว แต่วันไหนเจอพวกเรือยอชต์ขึ้นไปอยู่บนชายหาดอยู่แล้ว ก็จบกัน ต้องวนหาที่ใหม่ เปลืองน้ำมันด้วย และบางทีไกลจากบ้านและไกลจากที่ที่เราจะวางอวน”

การตอบสนองของชาวบ้าน

1. การตอบสนองกรณีการสร้างท่าเรือยอชต์

กรณีนี้สามารถแบ่งการเคลื่อนไหวของชาวบ้านออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนและระหว่างการสร้างท่าเรือยอชต์ และช่วงหลังการสร้างท่าเรือยอชต์เสร็จแล้ว

1.1 การเคลื่อนไหวช่วงก่อนและระหว่างการสร้างท่าเรือยอชต์

การเคลื่อนไหวกรณีนี้เป็นการเคลื่อนไหวต่อต้านเพื่อไม่ให้สร้างท่าเรือ กลุ่มที่มีบทบาทหลักและแสดงตัวในการเคลื่อนไหว ได้แก่ เครือข่ายชาวประมงชายฝั่งอ่าวพังงา ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันจาก 16 ชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวพังงา กลุ่มนี้ประกอบอาชีพเป็นชาวประมงชายฝั่งเป็นหลัก มีเป้าหมายที่ชัดเจนคือ ให้มีการยกเลิกการสร้างท่าเรือยอชต์ การเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวทางเครือข่ายมีกลยุทธ์ กระบวนการ วิธีการ ที่อ้างถึงสิทธิชุมชนและการจัดการทรัพยากรตามวัฒนธรรม และพยายามเรียกร้องผลักดันให้หน่วยงานรัฐทำงานรับใช้ชาวบ้าน แทนวิธีการกดดันหรือคัดค้านโดย

ตรงต่อโครงการ รวมทั้งการใช้การแสดงผลงานในบางเวลาเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าผู้คัดค้านมีพลัง ตลอดจนพยายามประสานงานกับองค์กรอิสระ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ) และองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐ (เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน) เพื่อขยายแนวร่วมและสร้างกลไกการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐไปพร้อมกันด้วย

การเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านในระยะแรกมีแนวโน้มว่าจะล้มโครงการท่าเรือยอชต์ได้สำเร็จ เพราะความพร้อมทั้งข้อมูลหลักฐาน กลุ่มองค์กรที่เคลื่อนไหวก็ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายและมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่จากการโต้กลับอย่างรวดเร็วของโครงการหน่วยงานรัฐ และผู้สนับสนุน ด้วยกลยุทธ์การดึงแกนนำที่เป็นผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่การสร้างท่าเรือไปให้ผลประโยชน์ แกนนำเหล่านี้ได้หันไปสนับสนุนการสร้างท่าเรือและต่อต้านไม่ให้คนนอกพื้นที่เข้าไปคัดค้านการสร้างท่าเรือ ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านไม่อาจหยุดยั้งการดำเนินโครงการได้ ในที่สุดท่าเรือยอชต์ก็สร้างได้สำเร็จ

1.2 การเคลื่อนไหวหลังสร้างท่าเรือเสร็จแล้ว

เมื่อท่าเรือสร้างเสร็จแล้วปัญหาการเคลื่อนไหวของชาวบ้านต่อโครงการน่าจะหมดไป แต่เหตุการณ์มิได้เป็นเช่นนั้น เพราะเกิดการเคลื่อนไหวต่อรองของชาวบ้านอย่างกว้างขวาง โดยชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้เข้าไปต่อรองในประเด็นต่าง ๆ กับทางท่าเรือยอชต์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการต่อรองด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยอาศัยความเป็นจริงที่ว่าท่าเรือเกิดขึ้นแบบไม่โปร่งใส และมีปัญหาในการทำลายทรัพยากรและการแย่งชิงทรัพยากรจากชาวบ้าน ซึ่งทางท่าเรือก็พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้การดำเนินงานของท่าเรือเกิดประเด็นทางสังคมขึ้นมาอีก จึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านต่อรองได้

กลุ่มเครือข่ายชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงายังคงเป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายต่อต้านท่าเรือยอชท์ แต่ได้ปรับรูปแบบและวิธีการการเคลื่อนไหวใหม่ เพื่อให้สามารถตั้งรับกับการขยายตัวของท่าเรือยอชท์ และทำงานอนุรักษ์ทรัพยากรต่อไปได้ หลักการการต่อสู้ของเครือข่ายนี้คือ “ปฏิบัติการยึดพื้นที่” และ “การแสดงสิทธิเหนือฐานทรัพยากรชายฝั่ง” แต่การแสดงสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้ไปกระทำการเพื่อเอาพื้นที่คืนจากท่าเรือยอชท์ที่สร้างแล้ว แต่เพื่อรักษาพื้นที่ทรัพยากรอื่น ๆ ในอ่าวพังงาที่รายรอบท่าเรือยอชท์ และในพื้นที่ที่คาดว่าโครงการท่าเรือยอชท์แห่งใหม่จะไปสร้าง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการขยายท่าเรือและการเกิดท่าเรือในพื้นที่ใหม่ดังกล่าว รูปธรรมของการแสดงสิทธิคือ การจัดทำเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน แนวปะการังแดง ดอนหอยหลอดทะเล เป็นต้น ผลของการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงาถึงแม้จะไม่สามารถยึดพื้นที่สาธารณะที่สูญเสียไปให้แก่ท่าเรือยอชท์กลับคืนมาได้ แต่ก็สามารถป้องกันและชะลอไม่ให้มีการสร้างท่าเรือยอชท์ที่จะแย่งชิงฐานทรัพยากรชายฝั่งในอ่าวพังงาเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามโครงการท่าเรือยอชท์ที่จะสร้างใหม่ที่ทางเครือข่ายยับยั้งได้ล้วนเป็นโครงการที่จะสร้างในพื้นที่ที่ใกล้ชุมชนของสมาชิกเครือข่ายฯ แต่โครงการที่มีพื้นที่อยู่นอกเครือข่าย ทางเครือข่ายก็ไม่สามารถและมีพลังเพียงพอในการคัดค้านหรือต่อต้านได้

การเคลื่อนไหวอีกลักษณะหนึ่งและเป็นการเคลื่อนไหวที่กว้างขวางจะมาจากชาวบ้านที่ไม่ได้เคลื่อนไหวเกี่ยวกับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่เป็นการเคลื่อนไหวต่อรองเพื่อประโยชน์เฉพาะตนและเฉพาะกลุ่ม โดยชาวบ้านกลุ่มหลักจะได้แก่ชาวบ้านในชุมชนที่อยู่ในเขตการสร้างท่าเรือยอชท์ ซึ่งชาวบ้านจะมองเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้จากท่าเรือยอชท์ เนื่องจากชาวบ้านกลุ่มนี้ได้สังเกตเห็นการ

คัดค้านท่าเรือมาตลอดเวลา ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงพอเข้าใจได้ว่าท่าเรือยอชท์กัลดการคัดค้านของชาวบ้าน แต่ชาวบ้านกลุ่มนี้ก็ไม่ได้คัดค้านท่าเรือแต่อย่างใด แต่คิดจะอาศัยเงื่อนไขดังกล่าวไปต่อรองหาผลประโยชน์ ที่ปรากฏชัดเจนได้แก่การต่อรองดังต่อไปนี้

1) การต่อรองของกลุ่มแท็กซี่ โดยชาวบ้านเข้าไปต่อรองสร้างคิวรถแท็กซี่ในท่าเรือยอชท์จนสำเร็จ คือ ท่าเรือยอชท์ให้สิทธิชาวบ้านตั้งกลุ่มแท็กซี่เพื่อรับนักท่องเที่ยวจากท่าเรือยอชท์ได้เพียงเจ้าเดียว

โดยในกระบวนการเคลื่อนไหวนั้นชาวบ้านพยายามแสดงกับท่าเรือว่าพวกเขาคือชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างท่าเรือ ทางกลุ่มได้เชื่อมโยงให้ อบต.เข้ามาสนับสนุน ตั้งแต่การเจรจาตั้งคิวรถแท็กซี่ การจดทะเบียนกลุ่ม ในขณะเดียวกันก็พยายามให้ทางกลุ่มยึดโยงกับชุมชนด้วย โดยทางกลุ่มรถแท็กซี่จะใช้เงินกองกลางของกลุ่มบริจาคเพื่อช่วยเหลือชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเชื่อมต่อกลุ่มกับชุมชนไม่ให้ขาดหายจากกัน เพื่ออธิบายให้ท่าเรือยอชท์และสาธารณะเห็นว่ากลุ่มรถแท็กซี่เป็นของชุมชน นำไปสู่ความชอบธรรมและเป็นอำนาจในการต่อรองกับท่าเรือยอชท์

2) การต่อรองในภาพของชุมชน โดยชุมชนได้มีผนวกรวมเอาท่าเรือยอชท์มาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อชุมชนมีการดำเนินการอะไรที่เป็นเรื่องส่วนรวมหรือต้องขอความร่วมมือ ท่าเรือยอชท์ต้องให้ความร่วมมือด้วย เสมือนกับเป็นสมาชิกในชุมชน เช่น สร้างมัสยิดเป็นสπονเซอร์ให้แก่ทีมฟุตบอลของกลุ่มเยาวชน เป็นต้น กล่าวอีกแบบหนึ่งได้ว่าชุมชนได้มีการจัดการหรือเข้าไปต่อรองให้ท่าเรือยอชท์เข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมของชุมชนหรือต้องเคารพวัฒนธรรมและกติกาสังคมของชุมชนเสมือนสมาชิกคนอื่นๆในชุมชนนั่นเอง

2. การตอบสนองต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับท่าเรือยอชท์

กรณีนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการเกิดขึ้นของโรงแรมบนเกาะในอ่าวพังงา ดังได้กล่าวถึงรายละเอียดมาเป็นลำดับแล้ว ซึ่งมีกรณีที่ต้องพิจารณา 2 กรณี คือการบุกรุกป่าชายเลน และการถือครองทะเลหน้าโรงแรมไว้ใช้ประโยชน์ส่วนตัว

ชาวบ้านใช้วิธีการเช่นเดียวกับกลุ่มที่ต่อต้านการสร้างท่าเรือยอชท์ เนื่องจากเป็นเครือข่ายเดียวกัน ทั้งการยึดพื้นที่เพื่อแสดงสิทธิและการรักษาสภาพพื้นที่ให้คงสภาพเป็นป่าชายเลน การรักษาสิทธิชุมชนในพื้นที่ทะเลที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ รวมทั้งการเรียกร้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการตามกฎหมาย และทางกลุ่มได้นำเสนอเรื่องราวผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักท่องเที่ยว ทั้งนี้กลุ่มต่อต้านเห็นจุดอ่อนของโรงแรมว่า โรงแรมระดับสูงค่อนข้างให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์หรือแบรนด์ของโรงแรม โดยเฉพาะประเด็นการทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นที่โรงแรมเหล่านี้ระมัดระวังมาก

ผลการต่อต้านของชาวบ้านและเครือข่ายทำให้จังหวัดภูเก็ตลงความเห็นว่าเป็นพื้นที่ป่าชายเลนดังกล่าวอยู่ในเขตป่าไม้และยึดพื้นที่กลับคืนส่วน รวม การต่อต้านดังกล่าวทำให้ทางโรงแรมได้เห็นพลังของกลุ่มต่อต้านและมีการปรับตัวเข้าหาชุมชน โดยการเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน มัสยิด อย่างสม่ำเสมอ และรับชาวบ้านเข้าไปทำงานเป็นจำนวนมาก แม้ว่าจะเป็นแรงงานระดับล่างก็ตาม เช่น แม่บ้าน พนักงานรักษาความปลอดภัย คนขับเรือ เป็นต้น

3. การตอบสนองต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

กลุ่มชาวบ้านที่เข้ามาต่อรองกรณีนี้คือชาวบ้านที่ใช้ ที่ได้รับผลกระทบจากการแย่งชิงทรัพยากรของเรือยอชท์โดยตรง ซึ่งมีทั้งที่

เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกเครือข่ายชุมชนชายฝั่งอ่าวพังงา โดยมีกรณีที่น่าสนใจดังนี้

1) การต่อรองต่อผลกระทบจากคลื่นที่เกิดจากเรือยอชท์ขนาดใหญ่วิ่งผ่านหรือเรือทำลายเครื่องมือประมงของชาวบ้าน การต่อรองกรณีนี้มีหลากหลายวิธี ตั้งแต่การพยายามส่งสัญญาณให้คนขับเรือยอชท์ชะลอความเร็วเรือ หรือขับช้า ๆ เมื่อวิ่งผ่าน วิธีการนี้ใช้ได้ผลสำหรับเรือยอชท์บางลำ แต่บางลำก็ไม่ได้สนใจ บางครั้งชาวบ้านใช้วิธีการตะโกนด่า บางครั้งชาวบ้านพยายามรวมกลุ่มกันขับเรือตามไปทำจอดเรือยอชท์เพื่อจะพุดคุยหรือเจรจาเรียกค่าเสียหาย แต่ก็ไม่สามารถเรียกค่าเสียหายได้ เนื่องจากคนขับเรือยอชท์ไม่ยอมรับผิดชอบ และไม่มีพยานหลักฐานที่จะยืนยันเพื่อจะเอาผิดได้ บางครั้งไปเจอคนขับเรือยอชท์ที่เป็นชาวต่างชาติก็ไม่สามารถสื่อสารได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านภาษา ขณะเดียวกันการเข้าไปในท่าเรือยอชท์ก็จะถูกกีดกันหรือถูกขับไล่จากพนักงานของท่าเรือยอชท์ โดยอ้างว่าเป็นพื้นที่ส่วนบุคคล และไปสร้างความวุ่นวายหรือรำคาญให้แก่นักท่องเที่ยวเรือยอชท์ เป็นต้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการพยายามหนีหรืออยู่ให้ห่างไกลจากเรือยอชท์ให้มากที่สุด

2) การต่อรองต่อผลกระทบจากการจอดเรือยอชท์ขวางการวางเครื่องมือของชาวประมงหรือการไปจอดเรือยึดพื้นที่ชายหาด กรณีนี้ชาวประมงจะเลือกใช้การตอบโต้เพื่อแก้ไขปัญหา โดยหวังให้ชาวเรือยอชท์ย้ายเรือไปจอดที่อื่น หรือจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ชาวบ้าน วิธีการที่ชาวบ้านใช้ก็คือการสร้างความรู้ค่าญให้แก่นักท่องเที่ยวเรือยอชท์ เช่น การส่งเสียงดัง การรวมกลุ่มกันหลาย ๆ ลำแล้วไปจอดใกล้ ๆ เรือยอชท์ การขับเรือวนไปมา การกระโดดน้ำหรือเล่นน้ำ การไปลงอวนใกล้ ๆ เรือยอชท์ ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรำคาญ

และรบกวนความเป็นส่วนตัวในการพักผ่อน นักท่องเที่ยวเรื้อยอชท์บางลำพินไม่ไหวก็เคลื่อนย้ายเรือไปที่อื่น หรือบางครั้งก็เลือกที่จะใช้เงินจ้างให้ชาวบ้านไปที่อื่น ๆ ถ้าเป็นกรณีของการยึดพื้นที่ขายหาด ชาวบ้านก็จะขึ้นไปบนพื้นที่นั้นและส่งเสียงดัง รวมทั้งแกล้งไปทำกิจกรรมชววงกิจกรรมของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่รำคาญก็จะหนีไปที่อื่น หรือไม่กี่เลือกวิธีการใช้เงินกับชาวบ้าน เช่น การซื้อสัตว์น้ำของชาวบ้านที่มีทั้งหมดด้วยราคาแพง เพื่อให้ชาวบ้านกลับออกไปจากชวหาด

สรุป

การชวยตัวของการท่องเที่ยวเรื้อยอชท์ในจังหวัดภูเก็ตและในอ่าวพังงาทำให้เกิดการท่องเที่ยวของกลุ่มมหาเศรษฐีที่ในด้านหนึ่งส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวเงินหนาดังกล่าว ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านที่ำประมงอยู่ในอ่าวพังงา เนื่องจากทรัพยากรต่าง ๆ ที่ชาวบ้านใช้ทำประมงซึ่งมีลักษณะเป็นทรัพยากรส่วนรวมนั้นถูกแย่งชิงไปโดยการท่องเที่ยวเรื้อยอชท์ ทั้งจากกรณีของการสร้างท่าเรื้อยอชท์ การเกิดธุรกิจต่อเนื่องกับท่าเรื้อยอชท์ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดต่อชาวบ้านก็คือชาวบ้านมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรการประมงที่เข้าเคยเข้าถึงได้น้อยลง บางกรณีเครื่องมือของพวกเขาถูกทำลายด้วย

แม้การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวเรื้อยอชท์จะมีผลกระทบต่อชาวบ้านในอ่าวพังงาอย่างมาก แต่รัฐรวมทั้งหน่วยราชการ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กลับเดินหน้าสนับสนุนการเกิดขึ้นของท่าเรื้อยอชท์จนประสบผลสำเร็จ เนื่องจากจะมีผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจของท้องถิ่นและของประเทศ ในขณะที่กฎหมายไทยก็มีช่องว่างที่จะชวย

ให้การสนับสนุนเป็นไปโดยง่าย เช่น หน่วยงานที่มีอำนาจที่จะอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ทรัพยากรส่วนรวมได้ โดยเสียค่าเช่าให้ทางราชการเพียงเล็กน้อย การศึกษาผลกระทบก็สามารถหลีกเลี่ยงการทำ EIA โดยการแยกโครงการใหญ่ออกเป็นโครงการย่อย ๆ เพื่อให้ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะต้องทำ EIA ซึ่งทางราชการก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ก็มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้การตอบสนองของชาวบ้านแตกต่างไปจากรูปแบบที่ชาวบ้านคุ้นเคย กล่าวคือชาวบ้านในอ่าวพังงาคู่เคยกับการต่อต้านเรือประมงพาณิชย์ที่เข้ามาแย่งชิงทรัพยากรจากชาวประมงพื้นบ้าน การต่อต้านของชาวบ้านจึงไปแนวเดียวกันทั้งหมด คือ การไม่ให้เรือประมงพาณิชย์เข้ามาดำเนินการในอ่าวพังงา แต่การท่องเที่ยวเรื่อยอชท์เสนอในสิ่งต่างออกไป คือ ประการแรก การท่องเที่ยวเรื่อยอชท์มีผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่คนในท้องถิ่นมาก เช่น การรับคนในท้องถิ่นเข้าทำงาน ทั้งในท่าเรื่อยอชท์และธุรกิจต่อเนื่อง มีการจ้างงานทั่วไปจากการที่ธุรกิจการท่องเที่ยวเติบโตอย่างมาก ราคาที่ดินของชาวบ้านแพงขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน รวมทั้งมีการใช้เงินจำนวนมากในการสร้างสิ่งสนับสนุนการก่อสร้าง ประการที่สอง กลุ่มคนที่เรียกว่านักท่องเที่ยวเรื่อยอชท์เป็นกลุ่มคนมีฐานะสูง และมักจะมีความคิดไปในแนวที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม บริการที่กลุ่มคนนี้ใช้ก็ต้องมีภาพลักษณ์ของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นธุรกิจเกี่ยวกับท่องเที่ยวเรื่อยอชท์จึงพยายามไม่ให้เรื่องราวของตนกลายเป็นประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อม ความต้องการที่จะสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวจึงช่วยเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านต่อรองได้มาก

ดังนั้นจึงพบว่าชาวบ้านตอบสนองต่อการเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวเรื่อยอชท์ที่หลากหลายและมีพลวัตมาก โดยสามารถเห็นได้

ทั้งการต่อต้านและต่อรอง กล่าวคือเมื่อต่อต้านไม่ทำให้ท่าเรือเกิดขึ้น ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งที่น่าจะประสบผลสำเร็จ เพราะหากอาศัย มาตรฐานการต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นทั่วไปโครงการสร้าง ท่าเรือยอชท์ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากมีผลกระทบและความไม่ ชอบมาพากลในการดำเนินการที่ชัดเจนหลายประการ ชาวบ้านก็ปรับตัวไม่สู่การต่อรองมากขึ้น คือต่อรองเพื่อจะให้การท่องเที่ยวเรือยอชท์ สร้างผลกระทบต่อชาวบ้านในขอบเขตที่จำกัด และการต่อรองที่จะทำ ให้ชาวบ้านและชุมชนได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เรือยอชท์มากขึ้น

ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านสามารถต่อรองได้ และชาวบ้าน สามารถที่จะปรับตัวต่อรองในขอบเขตที่เป็นไปได้และมีพลวัตดังกล่าว จึงทำให้ในด้านหนึ่งการท่องเที่ยวเรือยอชท์ในอ่าวพังงายังคงอยู่ได้และ พัฒนาต่อไปได้ ในขณะที่กระบวนการต่อรองของชาวบ้านก็ดำเนินไป อย่างคึกคัก

บรรณานุกรม

- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2550). **ถอยหลังเพื่อก้าวหน้า : อันดามันจุดยืน และผลิตภัณฑ์และแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การ พัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน(ภูเก็ต พังงา และกระบี่).** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นิสา ชัชกุล. (2550). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรพงศ์ อินทนนท์. (2548). **การวิเคราะห์โครงการทำเทียบเรือ ในจังหวัดภูเก็ต.** วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุธาสินี รักมิตร. (2547). **จากเหมืองดีบุกร้าง พัฒนาสู่โรงแรมระดับโลก กรณีศึกษากลุ่มลากูน่า ภูเก็ต.** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุมาลี วงษ์วิฑิต และระพีพรรณ ทองห่อ. (2547). **รายงานการวิจัย เรื่องการท่องเที่ยวทางน้ำ: การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าบริการ ภายใต้ข้อตกลง GATS.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หนึ่งทัย อินทขันธ์. (2555). **พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต พ.ศ. 2515 - 2551.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา วิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัปสร ณ ระนอง. (2550). **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากกิจการเหมืองแร่ดีบุกสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2484 – 2530.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ภาควิชา

- Cohen, Eric.(1996). **Thai Tourism Hill Tribes, Islands and Open - Ended Prostitution**. Heblew : University of Jerusalem.
- Telfer, David J. And Richard Shapley. (2008). **Tourism and Development in the Developing World**. Newyork : Routledge.
- Liu, A. and Wall, G. (2006). Planning Tourism employment: a development country perspective. **TourismManagement**. 27 : 159 - 170.
- Ostrom, Elinor and Edella Schlager. (1996). The Formation of Property Rights. in **Rights to Nature: Ecology, Economic, Cultural and Political Principles of institutions for the Environment**. p.127 – 156. Washington D.C.: Island Press.
- Pleumarom, A. (1999). **Foreign takeover of Thailand's Tourism Industry - The other face of liberalization**. Retrieved September 19, 2001, from <http://www.twinside.org.sg/itle/takeover.htm>
- Roselyne, O. (2010).Tourism Impact on Local Communities Around Coasal Zone: Issues of Sustainable Development. **Journal of Tourism Challenges and Trends**. Vol.iii, No.1.
- Routledge, P. (2001). Selling the rain, resisting the sale :

Resistant identities and the conflict over tourism.
in **Goa Social & Cultural Geography**. Volume 2,
Issue 2.

Scheyvens,R. (2002). **Tourismfor Development:Empowerment
Communities**. London: Prentice Hall.

<http://www.eppo.go.th>

[http://en.wikipedia.org/wiki/Luxury__yacht.\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Luxury__yacht.)

[http://www. Luxury__yacht.com\)](http://www.Luxury__yacht.com)